

IZ NARODNE POEZIJE

I

U Boki se pevala, a možda i nastala poznata pesma:

»Marice, devojko, gospockoga roda,
Ti ne peri robu kraj mojega broda!«

Mara odgovara:

»Ako si gospodar od tvojega broda,
Nijesi gospodar od sinjega mora,
Ja ću prati robu đe je mene volja.«

Moglo bi izgledati po pesmi kao da devojka pere robu u moru, što bi bilo neredno, jer se roba ne pere u moru zbog njegove slanocę. Ali ovde se ne misli na more, iako je tu i brod, nego na neki potocić, potok ili rećicu koja tu uvire u more. Takvih voda ima svuda uzduž našega primorja.

Među Vukovim narodnim pesmama (I, p. 751) nalazi se i pesma u kojoj paša, koji prolazi s vojskom, govori Skadarki devojci koja »platno b'jeli na Bojani / niže Skadra grada bijeloga«:

»Id' otale, Skadarka djevojko:
Ne b'jel platna, ne plaši nam konja,
I ne draži po vojsci junaka;
Jer ću naći u vojsci junaka,
Koji ć' k tebi vodu preploviti,
Uhvatiti Skadarku djevojku.«

na što devojka odgovara:

»Da Boga mi, pašo gospodine!
Dok je meni po Skadru junaka,
Ne bojim se tvojiје Turaka.«

Kao što se vidi, između ove dve pesme ima razlika, ali ima i sličnosti. U obadve pesme čovek koji je navikao da zapoveda i da ga se sluša, u jednoj zapovednik broda, u drugoj zapovednik vojske, devojci koja na vodi pere robu zabranjuje da to radi tu u njegovoj blizini, ali ona u obadva slučaja daje prkosan, negativan odgovor.

Ove pesme spevane su u različitim društvenim prilikama: pesma o Marici devojci spevana je u primorju u mirnodopskim prilikama, pa se devojka oslanja na pravo, a pesma o »Skadarki« spevana je u nemirnim, ratnim prilikama, pa se devojka oslanja na silu.

Da se pesma o Skadarki devojci širila po raznim krajevima, te da je stigla iz ijekavskog jezičkog područja i u ekavsko, vidi se iz toga što je prenesena na ekavsko narječje (o. c., VI, p. 711). Trag takvog prenošenja ostao je u stihu: »P'ona beži Skadru bijelome«, stih 33, gde se radi stiha pored ekavskog »beži« nalazi ijekavsko »bijelome«; i modifikacija u stihu 17, gde umesto: »ne bojim se tvoji je Turaka« stoji: »ne bojim se ja tebe Turaka«.

Prigodom širenja po raznim krajevima ova se pesma skraćivala i menjala, kao što se vidi iz pesme o Ružici devojci koja beli platno na reci Sitnici (o. c., VI, p. 712), i o Varadinki Mari koja beli platno na Dunavu (o. c., I, p. 750).

Budući da se ova pesma širila po ovako udaljenim krajevima gotovo je sigurno da je stigla i u obližnje primorje. Prema njoj je mogla da nastane i pesma o Marici devojci.

II

Prigodom ispitivanja bokeljskih dijalekata, zapisao sam uzgred i ovu narodnu pesmu koja je nastala u vreme krivošijskog ustanka, a koja svojom sadržinom, osobito završnom sarkastičkom poentom, pokazuje borbeni duh i neprijateljsko osećanje naroda prema tuđinskoj vlasti kojoj je prva briga da ga upregne u svoju ratnu mašinu da gine za njegove eksploatorske, osvajačke interese:

»Knjigu piše od Beča cesare,
Pa je šalje Boki na Kotoru,
Iz Kotora Risnu na Gabelu,
Iz Gabele na Krivošije male,
A na ruke vojevodi Kiku.
U knjizi mu care govoraše:
,Vjerna slugo vojevoda Kiko,
Ti sakupljaj djecu u soldate,
Pa mi dođi Beču bijelome.
Ja ću tebe lijepo dočekati,

A još ću te ljepše darovati.
 Odgovara vojevoda Kiko:
 „Svijetla kruno veliki Česare,
 Na znanje ti ovo poručujem:
 Bokezi te nikad služiti neće
 Dok je meni na ramenu glava,
 A ti dođi meni na Krivošije,
 Ja ću tebe lijepo dočekati,
 A još ću te bolje darovati:
 Crnim prahom i teškim olovom!“

Ovom pjesmom učvršćuje se i krivošijski ustanak u nizu naših narodnih pesama o borbama našeg naroda za slobodu. Pjesma je prosta i kratka, ali se iz nje vidi borbeni duh Krivošijana i bezuspešni pokušaj austrijskih vlasti da mitom pridobiju vođe ustanka. Ironični odgovor austrijskom caru sa sarkastičnom poentom na kraju ove pesme daje snažan pesnički izraz.

III

U Lepetanima, po kazivanju pokojne Rosande Tomanović, zabeležio sam dečju pesmu:

Tindiri, pindiri, moj Martin,
 Ljepša Pulja neg Jakin;
 U Jakinu bobica,
 A u Pulji šenica,
 A u Kotor rumentin;
 Tri su stara za cekin.

Da su se barem početni stihovi ove pesme pevali deci nema sumnje, jer sam ih slušao više puta od moje pokojne majke, kada je ovu pesmu recitujući pevala detetu u naručju. Pevala je ponavljajući samo početna dva stiha, a umesto »moj Martin« izgovarala je »momantin«. Verovatno nije ona sama tako pevala. Do promene je moglo doći jer ženskom detetu ne odgovara muško ime, a i muškom se detetu ne obraća imenom koje mu ne pripada. Moja majka je mogla ovu pesmu čuti od svoje majke na brodu, na kojemu je provela početak detinjstva. Sećala se samo nekih sitnih detalja koji mogu da privuku pažnju deteta, među ostalim »leptira« po arbulima (katarkama) broda: kada su se iza jedne oluje lepršale na vrhovima arbula odrtine rasparanih jedara i pitali je što je ono, odgovorila je: »leperice«. Kao što je poznato, bokeljski zapovednici broda vodili su sa sobom i svoje porodice. Događalo se da u brodolomu svi zajedno nestanu, ali bilo je i lepih vremena i ugodnih impresija sa mora i sa kopna. U takvom raspoloženju i

porodičnom krugu i nežnom osećanju prema detetu mogla se u fantaziji pomorca začeti ova dečja pesma. Pošto mu je mašta bila obuzeta slikom gradova prema kojima je jedrio njegov brod, i trgovačkim teretom koji je prenosio, u pesmi je i to došlo do izraza.

Po spominjanju Kotora, čak i cene po koju se tada u tom gradu prodavao kukuruz (rumentin), vidi se da je ova eufonična pesmica spevana negde u Boki ili na nekom bokeljskom brodu.